

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

การเสื่อมสลายของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมทั่วโลกที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 ทำให้ประเทศต่างๆ พากันปรับตัวจากการที่เคยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่ควบคุมจากส่วนกลาง และผูกขาดโดยรัฐ มาเป็นแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยใช้กลไกตลาด และมุ่งเน้นการติดต่อค้าขาย และลงทุนกับต่างประเทศเพื่อดึงเอาเงินตราต่างประเทศ โดยเฉพาะเงินตราสกุลแข็ง (hard currency) เข้ามาพัฒนาประเทศโดยรวม

นอกจากประเด็นด้านความจำเป็นในการปรับระบบเศรษฐกิจให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) แล้ว การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆ ที่เข้มข้นขึ้น ทำให้เกิดกระแสการรวมกลุ่มประเทศในการร่วมมือทางเศรษฐกิจ (economic integration) เพื่อเพิ่มการขยายตลาดการค้า-การลงทุน อำนาจต่อรองและแข่งขันกับประเทศหรือกลุ่มประเทศอื่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองประเทศสหภาพเมียนมาร์และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาโดยตลอด สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งแม้จะเป็นประเทศสังคมนิยม แต่ก็ได้ดำเนินการปฏิรูปทางเศรษฐกิจด้วยการนำกลไกการตลาดของระบบทุนนิยมมาใช้ผสมผสานกับการเปิดประเทศ ตั้งแต่ปีค.ศ. 1978 และประเทศ ไทยจึงได้เห็นพ้องให้มีการประสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภาค โดยการร่วมมือทางเศรษฐกิจ 4 ชาติ หรือเรียกว่า “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ด้วยความเห็นพ้อง และการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) และองค์การวางแผนพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

โครงการการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อร่วมกันขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งสี่โดยรวม โดยจะพัฒนาความร่วมมือในด้านต่างๆ ซึ่งจะเน้นงานด้านการคมนาคมขนส่งสินค้า การโทรคมนาคม พลังงาน เป็นหลัก และนำไปสู่การขยายตัวของการค้าและการลงทุนระหว่างกัน โดยแต่ละประเทศก็มีวัตถุประสงค์เฉพาะของตนในการเข้าร่วมโครงการนี้คือ¹

¹ เชียงราย: ศูนย์กลางการค้าการลงทุนในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจของไทย , (เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการทัศนศึกษาทางธุรกิจ) , น. 31 .

สาธารณรัฐประชาชนจีน : จีนจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนาพื้นที่ทางตอนใต้ของประเทศ 5 มณฑล ซึ่งประกอบด้วยมณฑลยูนนาน, เสฉวน, กุ้ยโจว, กวางสี, กวางตุ้ง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่ล้าหลัง มีพื้นที่เพื่อการเกษตรเพียงร้อยละ 6 ส่วนอีกร้อยละ 94 เป็นพื้นที่ป่าเขา และพื้นที่ทุรกันดาร มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ จึงจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ดังกล่าวให้มีความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยการหาทางออกสู่ทะเลอันดามันหรืออ่าวไทย ซึ่งมีความสะดวกกว่าเมื่อเทียบกับทางออกทางทะเลที่ทะเลจีนใต้ ทั้งยังเป็นการลดปัญหาความกดดันในภาคใต้ของตนด้วย ส่วนมณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นเขตที่ถูกปิดล้อม (Land Locked หมายถึง ดินแดนที่ไม่มีทางออกทางทะเล) ก็สามารถที่จะเปิดเส้นทางทะเลออกมาทางสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศไทยได้

ไทย : ไทยต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางทั้งการส่งออก (Export Center) และเป็นศูนย์ระบายสินค้าจากประเทศเหล่านี้ให้เข้ามาในประเทศไทย หรือเป็นประตูการพัฒนาภูมิภาคอินโดจีน ซึ่งจะส่งผลให้ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยได้ประโยชน์ในการพัฒนาด้วย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : ลาวได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เรียกว่า กลไกเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Mechanism) หรือจินตนาการใหม่ โดยได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่เปิดกว้าง มีการส่งเสริมธุรกิจภาคเอกชน ตลอดจนเปิดโอกาสให้นักลงทุนจากต่างประเทศ เข้ามาดำเนินธุรกิจในลาวอีกด้วย อีกทั้งต้องการพัฒนาพลังงานจากแม่น้ำโขงเพื่อหารายได้เข้าประเทศ

สหภาพเมียนมาร์ : เมียนมาร์ต้องการจะเปิดความสัมพันธ์กับนานาชาติโดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งทำให้เมียนมาร์รวม (integrate) เข้ากับอาเซียนได้ดียิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นเมียนมาร์ยังต้องการให้อาเซียนเป็นเครื่องต่อรองไม่ให้ถูกบีบจากภายนอก อีกทั้งเมียนมาร์ยังต้องการที่จะพัฒนาเส้นทางคมนาคม เพื่อประสานตัวเองกับประเทศภายนอก²

ก่อนหน้านี้ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ในช่วงเวลากว่า 4 ทศวรรษ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488-2532) ไทยดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างแข็งกร้าวและเป็นมิตรสนิทกับสหรัฐ ขณะที่ จีน-เมียนมาร์-ลาว ได้หันไปดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับประเทศคอมมิวนิสต์ต่อต้านฝ่ายทุนนิยม แต่อย่างไรก็ตามประเทศทั้งสามก็ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เนื่องจากเมียนมาร์นั้นเดินทางสู่สังคมนิยมแบบเมียนมาร์ตั้งแต่ปี 2505 โดยมีกองทัพเป็นองค์กรที่ควบคุม

² ธเนศวร์ เจริญเมือง , ไทย-พม่า-ลาว-จีน : สหสัมพันธ์เศรษฐกิจ สหสัมพันธ์วัฒนธรรม , (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ , 2538) , น. 14.

ทิศทางการพัฒนาและการบริหารประเทศ ดำเนินนโยบายปิดประเทศ สำหรับลาวก็หันมาพัฒนาสังคมนิยมโดยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนาม ในขณะที่จีนดำเนินนโยบายสังคมนิยมโดยต่อต้านสหภาพโซเวียต จึงมีมุมมองแตกต่างจากเวียดนามในกรณีท่าทีต่อโซเวียต นอกจากนี้รัฐบาลจีนมีความเห็นห่างกับรัฐบาลเมียนมาร์แต่ใกล้ชิดกับพรรคคอมมิวนิสต์เมียนมาร์ ขณะเดียวกัน จีนก็ห่างเหินกับลาวเป็นช่วงๆ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างลาวและเวียดนามพัฒนาในรูปแบบใด เช่น ในช่วงหลังจากเวียดนามบุกเข้ายึดครองกัมพูชาเมื่อต้นปี 2521 จีนได้ทำสงครามสังคมนิยม เวียดนาม เป็นผลให้ลาวตัดความสัมพันธ์กับจีน แต่เมื่อความขัดแย้งทางอุดมการณ์หมดสิ้นไป สถานการณ์ทางทหารผ่อนคลายไปมาก ความสัมพันธ์จึงค่อยๆ ดีขึ้นตามลำดับ³

สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจถือได้ว่าเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างไทย - เมียนมาร์ - ลาว และ จีน ซึ่งจะทำให้ภูมิภาคนี้มีความสำคัญยิ่งขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง นอกจากนี้จะมีความร่วมมือกันในระหว่าง 4 ประเทศด้วยกันแล้ว ความร่วมมือในกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจได้มีการขยายความร่วมมือไปถึงประเทศกัมพูชาและเวียดนามต่อไปอีกด้วย

ความร่วมมือกันในกรอบ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ของไทยพัฒนาจากความพยายามของภาคเอกชนในภาคเหนือที่จะร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงรายที่มีแนวคิด ยุทธศาสตร์ 5 เชียง ประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย (ไทย) - เชียงตุง (เมียนมาร์) - เชียงรุ่ง (จีน) - เชียงทอง (หลวงพระบาง) ซึ่งทั้ง 5 แห่งนี้มีความใกล้เคียงทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งมีวัดฤดูบิทรพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งแร่ ป่าไม้ แรงงานที่มีราคาถูก และแหล่งการผลิตพลังงานที่สามารถผลิตได้จากแม่น้ำโขง และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกมากมาย ที่สำคัญคือ นับเป็นตลาดสินค้าที่เริ่มมีศักยภาพเพิ่มขึ้น โดยมีกำลังซื้อจากประชากรรวมกันกว่า 300 ล้าน คน⁴

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เอื้ออำนวยให้ประเทศทั้งสี่เห็นพ้องต้องกันที่จะร่วมพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ให้เจริญรุ่งเรืองด้วยนโยบายสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ อันเป็นนโยบายที่ทั้งสี่ประเทศจะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป้าหมายในการพัฒนา ส่งเสริม ด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยในขั้นตอนแรกมีข้อตกลงร่วมกันจากการประชุมชาติภาคว่า

³ เรื่องเดียวกัน, น. 14.

⁴ สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ , กรุงเทพธุรกิจ , (ฉบับพิเศษ ครอบคลุม 6 ปี) , มิถุนายน 2536, น. 1.

สี่ชาติที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 27-28 พฤษภาคม 2536 ว่าจะเชื่อมโยงเครือข่ายการคมนาคมทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศเข้าด้วยกัน⁵

สำหรับจีนนั้นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนกับต่างประเทศที่ส่งผลทำให้เกิดการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษผ่นผืนให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนโดยได้รับสิทธิพิเศษบางประการ ทำให้มีต่างชาติเข้ามาลงทุนเป็นจำนวนมาก ความเจริญและสภาพเศรษฐกิจเฟื่องฟูขึ้นอย่างมากมาย แต่ความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวก็จำกัดอยู่เฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น ในเขตพื้นที่ที่ห่างไกล และไม่ใช้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น ในมณฑลยูนนานที่อยู่ทางชายแดนตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งภูมิประเทศเต็มไปด้วยเทือกเขาและนอกจากจะอยู่ห่างไกลจากรัฐบาลกลางที่ปักกิ่งแล้วยังเป็นเขตที่อยู่ห่างไกลจากฝั่งทะเลอย่างมากด้วย (มากกว่า 1,000 กิโลเมตร) โอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งออกสินค้าจึงมีน้อย เพราะมีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ รัฐบาลจีนมีนโยบายให้อิสระกับมณฑลทางภาคใต้ให้หาทางเชื่อมสัมพันธ์กับประเทศใกล้เคียง ซึ่งก็คือประเทศไทย ลาว และเมียนมาร์ เพื่อหาทางออกสู่ทะเลทางด้านทิศใต้ และเพื่อเปิดตลาดสินค้าใหม่ๆ รวมทั้งเปิดมณฑลยูนนานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะเปิดการรับนักท่องเที่ยวจากประเทศไทย ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก⁶

รัฐบาลท้องถิ่นมณฑลยูนนานได้กำหนดโครงการหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ (ดูรายละเอียดบทที่ 2) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2534-2543) ซึ่งมีจุดประสงค์ในระยะแรกเพื่อขยายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันกับไทย เมียนมาร์ และลาว ในโครงการที่รัฐบาลท้องถิ่นมณฑลยูนนานเรียกว่า โครงการวงเศรษฐกิจแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง หรือโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยนับตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา รัฐบาลท้องถิ่นมณฑลยูนนานได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อขยายความร่วมมือกับพม่า ลาว และไทยมากขึ้น⁷

ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประสงค์จะศึกษาถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ลักษณะความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะไทย-จีน รวมทั้งสภาพปัจจัยและปัญหาต่างๆ รวมทั้งผลกระทบ หรือผลเสียที่จะมีต่อประเทศในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้

⁵ กองบรรณาธิการอนุสาร อสท., เส้นทางสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ไทย-เมียนมาร์-ลาว- จีนตอนใต้ , น. 3 .

⁶ เรื่องเดียวกัน, น. 3.

⁷ ศูนย์ข้อมูลอินโดจีน ผู้จัดการ , อินโดจีนในกระแสปฏิวัติเศรษฐกิจการเมือง , (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ , 2537) , น. 204 .

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนทางด้านเศรษฐกิจ ในกรอบของการพัฒนาสีเขียวเศรษฐกิจ โดยจะทำการศึกษาถึงพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ในทศวรรษที่ 1990

1.3 สมมติฐานในการศึกษา

อิทธิพลของปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคง ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีนในโครงการสีเขียวเศรษฐกิจ จะช่วยส่งเสริมการดำเนินโครงการสีเขียวเศรษฐกิจให้ประสบความสำเร็จ และยังจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมให้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น

1.4 วิธีการที่ใช้ในการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (descriptive analysis) โดยนำแนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติและแนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวกับมาช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน เพื่อช่วยอธิบายและเข้าใจลักษณะการรวมกลุ่ม และร่วมมือในลักษณะของสีเขียวเศรษฐกิจนี้

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) เช่น แถลงการณ์ร่วม คำปราศรัย คำให้สัมภาษณ์ของบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ ข้าราชการของรัฐบาล หนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และจีน รายงานข้อมูลทางเศรษฐกิจ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความวิเคราะห์จากหนังสือพิมพ์ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ วารสารภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เช่น สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ มติชนสุดสัปดาห์ กรุงเทพธุรกิจ ผู้จัดการรายสัปดาห์ ฐานเศรษฐกิจ ประชาชาติธุรกิจ สยามจดหมายเหตุ Beijing Review, Far Eastern Economic Review, Asia Magazine , Asian Survey ฯลฯ

1.5 แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้ แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests) และทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Growth Triangle) และกฎว่าด้วยผลประโยชน์เปรียบเทียบ (Law of Comparative Advantage) เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์

แนวความคิดเรื่อง “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ⁸

Rosenau ได้อธิบายการใช้แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ เพื่อการวิเคราะห์การเมือง และเพื่อการวิเคราะห์การกระทำทางการเมือง โดยใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การเมือง อธิบายหรือประเมินแหล่งที่มาของนโยบายต่างประเทศ ส่วนในการวิเคราะห์การกระทำทางการเมือง ก็ได้ใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นวิถีทางในการตัดสินใจ ประกาศหรือกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งวิธีการทั้งสองประการนั้นมีจุดร่วมกันที่ต้องการกำหนดความหมายของผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในสังคมชาติ (National Society) ⁹

Morganthau ได้แบ่งผลประโยชน์แห่งชาติโดยกว้างๆ เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญยิ่ง (Vital National Interests) หรือผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญลำดับแรก (Primary National Interests) และผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญรองลงมา (Secondary National Interests)

1. ผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ ผลประโยชน์ที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการคงอยู่ของสภาพความเป็นรัฐ และรักษาไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์ประกอบมูลฐานของรัฐ ซึ่งได้แก่ปัจจัย 4 อย่างคือ ดินแดน ประชากร อีสุภาพ หรืออำนาจอธิปไตย และรัฐบาล ซึ่งจะต้องไม่ถูกต่างชาติครอบงำ สามารถรักษาชีวิตความปลอดภัย และทรัพย์สินของประชาชนตลอดจนสามารถรักษาเสถียรภาพ และความมั่นคงของรัฐบาลได้

⁸ รศ.ดร.ธนาสฤษฎ์ สตะเวทิน , ดร.อัษฎากร เอกแสงศรี , รศ.การุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน , อ.เชิญขวัญณณ์ ศรีสุวรรณ , การเมืองระหว่างประเทศ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2530) , น. 84 - 95 .

⁹ James N Rosneau, "National Interest," *International Encyclopedia of the Social Science* (New York : The Macmillan Company and The Free Press, 1968): p.34 .

2. ผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญรองลงมา ลักษณะเด่นของผลประโยชน์แห่งชาตินี้ก็คือเป็นสิ่งที่สามารถจะทำการต่อรองแลกเปลี่ยนได้ โดยวิธีการเจรจาการทูต เพราะเป็นผลประโยชน์ที่ได้มาโดยไม่ต้องเสี่ยงต่อความมั่นคงปลอดภัย และความคงอยู่ต่อชาติ และยังมีลักษณะกว้างขวางครอบคลุมความปรารถนา ความต้องการของรัฐที่สามารถจะแสวงหามาโดยไม่ต้องเสี่ยงต่อการใช้กำลังทำสงคราม หรือหากจะมีความเสี่ยงอยู่บ้างก็น้อยที่สุด

องค์ประกอบของผลประโยชน์แห่งชาติ

เนื่องจากการวางนโยบายต่างประเทศ คือการกำหนดว่าจะไบบ้างเป็นสิ่งที่ชาติต้องการกล่าวคือ ผลประโยชน์แห่งชาติ และผลประโยชน์อย่างใดบ้างที่ชาติต้องการแสวงหาหรือต้องการรักษา ฉะนั้น เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือนโยบายต่างประเทศย่อมเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติได้แก่ สิ่งที่รัฐจะต้องพิทักษ์รักษาไว้ให้มีอยู่ต่อไป หรือแสวงหามาเพิ่มเติมขึ้น ซึ่งเราอาจจะจำแนกผลประโยชน์ หรือองค์ประกอบของปัจจัยที่ถือว่าเป็นผลประโยชน์แห่งชาติ ได้เป็น 6 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. การรักษาตัวรอด (Self Preservation) หรือความอยู่รอด (Survival) ทุกรัฐมีผลประโยชน์ และจุดประสงค์นี้เป็นประการแรกเหมือนกัน ทั้งสิ้น เพราะทุกรัฐต่างก็ปรารถนา การดำรงอยู่ต่อไปเป็นสิ่งแรก เมื่อรัฐถือกำเนิดขึ้น ฉะนั้น การรักษาตัวรอด หรือความคงอยู่ของรัฐ จึงเป็นความต้องการขั้นต่ำสุด หรืออย่างน้อยที่สุดของรัฐทุกรัฐ และถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตของรัฐ แต่เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นการตีความการกระทำ เพื่อรักษาผลประโยชน์ การรักษาตัวรอดนี้ขึ้นอยู่กับรัฐเป็นผู้ตัดสิน รัฐย่อมจะเห็นแก่ตนเอง และต้องการจะเพิ่มโอกาสของความอยู่รอดของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในกรณีนี้การกระทำของรัฐเพื่อให้บรรลุความต้องการ หรือผลประโยชน์ดังกล่าวอาจจะไปกระทบกับผลประโยชน์ของรัฐอื่นได้เช่นกัน ยิ่งกว่านั้นการกระทำนั้นย่อมจะมีแนวโน้มไปในลักษณะที่ก้าวร้าว หรือรุกรานรัฐอื่นได้ในสายตาของรัฐอื่น และย่อมก่อให้เกิดปฏิกิริยา หรือการกระทำตอบโต้จากรัฐที่ถูกกระทบกระเทือนผลประโยชน์ ซึ่งต้องการจะปกป้องรักษาตัวเอง ตัวอย่างเช่น การรุกรานของอิตาลี และเยอรมันอันเป็นฉนวนของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

2. ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) ความมั่นคงปลอดภัยของชาติหรือการดำรงรักษาความเป็นชาติของตน (National Security or Self-preservation) ที่แต่ละรัฐมุ่งหวังปกป้องรักษาอธิปไตยและความดำรงอยู่ของชาติไว้ทุกวิถีทางรวมทั้งการเสริมสร้างเกียรติภูมิ ความมั่นคงและการอยู่รอด โดยปราศจากภัยคุกคามจากศัตรูภายนอก ผู้นำรัฐจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญและดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม

ให้มากที่สุด หากเกิดความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์แห่งชาติกับผลประโยชน์ของชาติอื่นๆ ผู้นำจะเลือกให้ความสำคัญแก่ประโยชน์แห่งชาติตนมากที่สุด¹⁰ อันเป็นหลักการของเป้าหมายหรือนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ได้รับการประกันด้วยอำนาจของแต่ละรัฐมีอยู่¹¹ ด้วยการจัดความสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาสที่ดีที่สุดในการอำนวยให้รัฐดำรงอยู่ (exist) เราจะเห็นได้ว่าจุดประสงค์ของการแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยก็คือ การเพิ่มโอกาสความอยู่รอดให้ได้มากที่สุด โดยการลดสถานะที่คุกคามต่อรัฐที่มองเห็นได้ให้น้อยที่สุดทั้งในปัจจุบัน และอนาคต การกระทำดังกล่าวนี้ มักจะขึ้นอยู่กับทัศนคติ การมองวิสัยทัศน์ภาวะสิ่งแวดล้อม หรือการสัญชาตญาณ (perception) รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตของรัฐนั้น และการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตด้วย ตัวอย่างของการกระทำเพื่อแสวงหาความปลอดภัยของรัฐ ได้แก่ การปิดตัวเองอยู่อย่างโดดเดี่ยวดังเช่นที่สหรัฐ ญี่ปุ่น จีนทั้งในสมัยโบราณ และจีนคอมมิวนิสต์กระทำ หรืออาจจะเป็นการกระทำในทางตรงกันข้ามซึ่งคุกคามความมั่นคงปลอดภัย และอาจเป็นอันตรายต่อความคงอยู่ของรัฐ ดังเช่นที่ สหรัฐ และโซเวียต ได้กระทำมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

3. ความอยู่ดีกินดีร่วมกันแห่งชาติ (national collective well-being) หมายถึง ความอยู่ดีกินดีของประชากร ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราเรียกว่าความมั่นคง และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจนั่นเอง ในปัจจุบันความอยู่ดีกินดีนี้ครอบคลุมไปถึงเทคโนโลยี ความรู้ ความสามารถและความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ด้วย จึงนับได้ว่าเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่สนับสนุนค้ำจุน และส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย และการดำรงอยู่ของชาติอันเป็นประโยชน์เบื้องต้นของรัฐ นอกจากนี้ยังเป็นบ่อเกิดของอำนาจ และศักดิ์ศรีของชาติอันเป็นผลประโยชน์ในลำดับต่อไปอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความกินดีอยู่ดีแห่งชาตินี้เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกของรัฐ ดังนั้นการกระทำของรัฐเพื่อรักษา หรือแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อความอยู่ดีกินดีของชาติ ย่อมอาจจะก่อให้เกิดนโยบายที่เป็นไปได้ทั้งการป้องกันผลประโยชน์ และการก้าวร้าวคุกคามผลประโยชน์ของรัฐอื่น ในทำนองเดียวกัน ก็อาจก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศที่มีผลประโยชน์ตรงกันหรือร่วมกัน และความแตกแยกขัดแย้งระหว่างประเทศที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน ตัวอย่างเช่น การล่าอาณานิคมในศตวรรษที่ 19 การกระทำของญี่ปุ่นที่เรียกว่าการสร้างวงศ์ไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพาในสงครามโลกครั้งที่ 2 การแผ่ขยายของ

¹⁰ Joseph Frankel, *International Relations in a Changing World* (Oxford, New York: Oxford University Press, 1979), p.86.

¹¹ Joseph Frankel, *National Interest* (London: Pall Mall Press, Ltd., 1970), p.46.

ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มีรากฐานมาจากความเชื่อถือทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่มีทรัพยากร และก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีกับประเทศที่ไม่มีทรัพยากร หรือมีน้อย และยังล้าหลัง ที่เราเห็นได้ในปัจจุบันซึ่งมีการแบ่งแยกเป็นกลุ่มประเทศฝ่ายเหนือและกลุ่มประเทศฝ่ายใต้

4. ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแห่งชาติ (national prestige) รัฐมักจะกระทำการหรือแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเพิ่มความประทับใจ ดึงดูดความสนใจ เลือมไล ศรัทธาจากผู้อื่น เพื่อที่จะได้รับการยกย่องให้มีสถานภาพพิเศษเป็นการตอบแทนการกระทำของตน ซึ่งทำให้รัฐรู้สึกว่ามีศักดิ์ศรีเกียรติภูมิเพิ่มขึ้น ทั้งยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นพิเศษระหว่างกันอีกด้วย อาทิเช่น ศักดิ์ศรีของการเป็นอภิมหาอำนาจทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ศักดิ์ศรีการเป็นผู้นำของบรรดารัฐอื่นๆ ที่เชื่อมั่นในหลักการ หรืออุดมการณ์เดียวกันไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ เป็นกลาง หรือไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แม้แต่การเป็นผู้นำของรัฐที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน และมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน เป็นต้น ความมีศักดิ์ศรีเกียรติภูมิถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่งของชาติ เพราะหมายถึง การมีสถานภาพอันเป็นที่ยอมรับนับถือของรัฐอื่นอีกหลายรัฐโดยทั่วไป และยอมทำให้การ กระทำใด หรือการต่อรองผลประโยชน์อื่นโดยการทูตมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นด้วย จะเห็นได้ว่าเรื่อง ศักดิ์ศรีนี้เป็นเรื่อง que ทุกชาติไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก มหาอำนาจต้องการแสวงหามา และรักษาไว้ซึ่ง ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิตั้งแต่ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใดที่ชาติเล็กยังมีความต้องการพยายามแสวงหา และแสดงออกซึ่งบทบาทที่จะทำให้อันมีศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิมากขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์อื่นๆ ในทำนองเดียวกันหากเป็นรัฐเล็กยอมจะมีหน้าตาศักดิ์ศรีที่จะเสียน้อยในสถานการณ์เดียวกันที่รัฐใหญ่ที่มีอำนาจจะรู้สึกสูญเสียมาก และในบางครั้งการเสียศักดิ์ศรีก็ใหญ่หลวงมากจนกระทั่งไปกระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญ เช่น ความมั่นคงปลอดภัย และความกินดีอยู่ดี หรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติในกรณีนี้ยอมจะทำให้รัฐนั้นมีความโน้มเอียงที่จะกระทำการใดๆ ก็ตามเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีดังกล่าวคืนมา เช่น ที่เกิดขึ้นกับเยอรมันเมื่อแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 ต้องสูญเสีย ศักดิ์ศรีของการเป็นมหาอำนาจ ถูกรื้อถอนดินแดนและกำลังทางเศรษฐกิจจนทำให้ขมขื่นต่อสภาพดังกล่าว และคิดที่จะหาโอกาสกอบกู้สิ่งที่สูญเสียไปกลับคืนมา

5. อุดมการณ์ (Ideology) เราสามารถถือได้ว่าอุดมการณ์เป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่ง ซึ่งรัฐรู้สึกว่าเป็นภาระพันธะที่จะต้องปกป้องรักษา และส่งเสริมเนื่องจากอุดมการณ์เป็นระบบความเชื่อของรัฐ และเป็นสิ่งที่รัฐเห็นว่าเป็นความดีงามต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ หรือคล้อยตาม ฉะนั้นอุดมการณ์จึงทำให้เกิดลักษณะของผลประโยชน์ที่เหมือนกัน ร่วมกัน หรือขัดแย้งกัน

ระหว่างรัฐ ยิ่งกว่านั้นรัฐที่มีความยึดมั่นในอุดมการณ์อย่างรุนแรงเมื่อต้องเผชิญกับอุดมการณ์ที่มีความขัดแย้งเป็นปฏิปักษ์กันซึ่งรัฐอื่นยึดถืออยู่โอกาสที่รัฐจะแสดงพฤติกรรม หรือกระทำกรณรุนแรง และการเป็นศัตรูย่อมจะมีมาก เพราะเหตุที่รัฐถือว่าอุดมการณ์เป็นผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตของตน และอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์นั้นสามารถเป็นได้ทั้งผลประโยชน์ที่สำคัญและผลประโยชน์รอง เพราะอุดมการณ์มีลักษณะเป็นนามธรรม และเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์จึงมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามการตีความ และการใช้เหตุผลของบุคคล และสภาวะแวดล้อมและท้ายที่สุด รัฐนั่นเองก็จะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดขอบเขตของผลประโยชน์ตามอุดมการณ์

6. อำนาจของชาติ (national power) อำนาจคือ ชีตความสามารถของแต่ละชาติที่จะกระทำตามเจตนารมณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของชาติอื่นหรือไม่ก็ตาม ทุกรัฐจะต้องมีอำนาจอย่างน้อยที่สุดที่จะอยู่รอดและคงอธิปไตยของตนเองไว้ การแสวงหาอำนาจจึงเป็นเป้าหมายทั่วไปของรัฐและเป็นเพียงวิถี (means) ของนโยบายต่างประเทศมากกว่าเป็นปลายทาง (ends) ของพฤติกรรมของรัฐ ดังเช่นรัฐที่มีเป้าหมายเพื่อการแสวงหาคำดีศรีหรือความมั่นคงปลอดภัย จะสะสมอำนาจของตนให้เพียงพอต่อการบรรลุเป้าหมายนั้น¹² ดังจะเห็นได้จากกรที่ Morgenthau ได้จำแนกลักษณะนโยบายใช้อำนาจเพื่อพิทักษ์ และแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติของชาติต่างๆ ไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ นโยบายรักษาอำนาจ (policy designed to preserve the status quo) นโยบายขยายอำนาจ (policy designed to achieve imperialistic expansion) โดยยกตัวอย่างของนโยบายรักษาอำนาจได้แก่นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่เคยยึดแนวลัทธิมอนโร (Monroe doctrine) สำหรับนโยบายการขยายอำนาจนั้นอาจทำได้ 3 วิธี คือ ขยายอำนาจด้านการทหาร ด้านเศรษฐกิจและด้านวัฒนธรรม ส่วนนโยบายแสดงอำนาจเพื่อศักดิ์ศรีนั้นจะไม่ใช้อำนาจปฏิบัติโดยตรง แต่จะเป็นการใช้ศิลปะทางการทูตและศิลปะในการแสดงอำนาจแสนยานุภาพ ให้ชาติอื่นมีความเคารพยำเกรง¹³ แต่ถึงกระนั้นก็ตีอำนาจในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหารักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์อื่นๆ ก็ยังแสดงให้เห็นว่าเป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่งเช่นที่รัฐจะต้องมีไว้เพื่อจะได้มาซึ่งผลประโยชน์อื่นๆ กล่าวได้ว่า แม้จะถือว่าการเมืองระหว่างประเทศจะมีใช่เป็นเพียงเรื่องการต่อสู้เพื่ออำนาจแต่เพียงอย่างเดียวก็ตาม เพราะมีผลประโยชน์อื่นเข้ามา

¹² Charles O. Lerche Jr. and Abdul A. Said, *Concepts of International Politics* (New Jersey; Prentice Hall, 1963) : pp. 10-12.

¹³ นพคุณ เมืองแวง ,ศรายุทธ โยธินคณะ และสุกิจ เจริญรัตนกุล. *ขอบข่ายและแนววิเคราะห์ของรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ : กลุ่มดินสอและปากกาถูกลิ้น, 2524, น. 29 - 30.

เกี่ยวข้องกับอำนาจก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่ง หรือองค์ประกอบหนึ่งของผลประโยชน์แห่งชาติอย่างอื่น ถ้าปราศจากเสียซึ่งอำนาจแล้วการแสวงหาผลประโยชน์อื่น หรือป้องกันผลประโยชน์ที่มีอยู่แล้ว และที่หามาได้ใหม่ ย่อมกระทำได้อย่างยาก

แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ สามารถนำมาใช้พิจารณาในการพัฒนา สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เนื่องจากทุกชาติจะพิจารณาถึงผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านความกินดีอยู่ดี (well being) ซึ่งเป้าหมายหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สิ่งนี้จะเป็นเครื่องบ่งชี้ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ การก่อตั้งสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจจึงนับเป็นช่องทางหนึ่ง ซึ่งทั้ง 4 ชาติ เห็นว่าสามารถแสวงหาผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจหรือความกินดีอยู่ดีให้กับตนเองได้มากขึ้น

แนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน¹⁴

เป็นแนวคิดที่อธิบายถึง การศึกษาการเมืองระหว่างประเทศว่าจำเป็นต้องศึกษา ทั้งการเมืองภายใน และการเมืองต่างประเทศ เพราะปัจจัยทั้งสองมีส่วนเกี่ยวพันกับการกำหนดนโยบายของประเทศหนึ่ง ๆ อย่างใกล้ชิด เนื่องจากปัจจัยการติดต่อสื่อสารและคมนาคมมีความสะดวกรวดเร็วมาก จึงไม่มีประเทศใดที่สามารถอยู่ลำพังโดยไม่ได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกประเทศได้ ดังนั้น การกำหนดนโยบายของรัฐจึงได้รับอิทธิพลทั้งจากสิ่งที่เกิดขึ้นภายในประเทศและภายนอกประเทศ

นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคนสำคัญที่ให้ความสนใจกับแนวคิดนี้ คือ เจมส์ เอน รอสเนา (James N. Rosenau) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของแนวคิดนี้ว่า การจะเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศได้ดีว่าจะต้องเข้าใจการเมืองภายในประเทศด้วย และในลักษณะเดียวกัน การจะเข้าใจการเมืองภายในประเทศได้ดี จำเป็นที่จะต้องเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน แนวคิดของรอสเนาช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองภายในกับการเมืองระหว่างประเทศหรือสภาวะแวดล้อม ที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่ง ๆ ได้เป็นอย่างดี

เจมส์ เอน รอสเนา (James N. Rosenau) ให้คำจำกัดความของความเกี่ยวพัน (Linkage) ว่าเป็นลำดับพฤติกรรมที่วนกลับซึ่งเกิดขึ้นในระบบหนึ่ง ๆ และมีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในอีกระบบหนึ่งกล่าวคือ ลำดับของพฤติกรรมที่มีจุดเริ่มต้นในด้านใดด้านหนึ่งของเขตแดนระหว่างระบบสองระบบ จะเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ในด้านใดด้านหนึ่งของเขตแดน

¹⁴ James N. Rosenau, "Toward the Study of National International Linkages" in *Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems*, (New York : 1969) , pp. 44 - 45 .

ในกระบวนการที่เปิดเผย เนื่องจากระหว่างเขตแดนต่างๆ นั้นสามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยกระบวนการรับรู้ การเลียนแบบ และการมีปฏิริยาต่อกันโดยตรง ดังนั้น ความเกี่ยวพัน (Linkage) ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของการวิเคราะห์นั้นก็คือ ลำดับของพฤติกรรมวนกลับที่เริ่มเกิดจากระบบหนึ่งแล้วส่งผลกระทบต่อให้เกิดปฏิริยาต่อระบบอื่น¹⁵

ในการแบ่งระดับขั้นของการเกี่ยวพันคือ ระดับต้นทาง Initial stage และระดับปลายทาง Terminal stage นั้นรอสนาวเรียกระดับแรกว่าเป็นส่วนที่ใส่เข้าไป หรือปัจจัย inputs และส่วนที่ออกมา หรือนโยบาย outputs¹⁶

หากจัดแบ่ง inputs-outputs ตามความมุ่งหมายแล้ว สิ่งที้ออกมาจากหน่วยการเมือง direct policy outputs และ สิ่งที้ออกมาจากระบบการเมืองภายนอก direct environmental outputs อาจเรียกได้ว่าเป็น “นโยบายต่างประเทศ” เนื่องจากถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดการตอบสนองในระบบอื่น ๆ หรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจของระบบหนึ่งต่อสภาพแวดล้อม หรือในทางตรงกันข้าม แต่หากพฤติกรรมไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดผลตอบสนองข้ามเขตแดน แต่กระบวนการรับรู้ การเลียนแบบ ก่อให้เกิดปฏิริยาตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นขึ้น พฤติกรรมชนิดนี้เรียกว่า indirect policy outputs หรือ indirect environmental outputs¹⁷

กล่าวโดยสรุป คือ policy outputs นั้นก็คือ ลำดับของพฤติกรรมที่เริ่มต้นในระบบการเมืองหนึ่งแล้วไปสิ้นสุดหรือคงสภาพในสภาพแวดล้อมของระบบการเมืองนั้นขณะที่ environmental inputs คือลำดับพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีสาเหตุจาก outputs ของระบบการเมือง เช่นเดียวกัน environmental outputs คือ ลำดับของพฤติกรรมที่เริ่มต้นจากสภาพแวดล้อม แล้วมาคงสภาพหรือสิ้นสุดในระบบการเมือง ขณะที่ policy inputs คือ ลำดับของพฤติกรรมในระบบ การเมืองที่มีสาเหตุจาก environmental outputs¹⁸

วิธีที่นโยบาย (outputs) และปัจจัย (inputs) มาเชื่อมโยงกันมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1. กระบวนการแทรกตัว (The Penetrative Process) เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการทางการเมืองของอีกหน่วยการเมืองหนึ่ง โดยการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจแบ่งสรรพคุณค่าร่วมกับสมาชิกของหน่วยการเมืองที่ถูกแทรกตัว

¹⁵ James N. Posenau, "Toward the Study of National International Linkages" in *Linkage Politics*, edited by James N. Rosenau, (New York : Free press, 1969) , p. 45.

¹⁶ Ibid ., p. 45.

¹⁷ Ibid ., pp. 45 - 46.

¹⁸ Ibid ., p. 45.

นั้น เช่น กองกำลังต่างชาติเข้ามายึดครอง การรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยส่งคนมาปฏิบัติภารกิจ ตัวแทนบริษัท เป็นต้น กระบวนการแทรกตัวนี้เป็นการเชื่อม outputs เข้ากับ inputs โดยตรง

2. กระบวนการตอบโต้ (The Reactive Process) ตรงกันข้ามกับกระบวนการแทรกตัวคือ ตัวแสดงที่เป็นผู้ก่อนโยบายไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจการแบ่งปันคุณค่าของตัวแสดงที่ได้รับ inputs แต่พฤติกรรมของตัวแสดงฝ่ายหลังเป็นการตอบโต้พฤติกรรมของฝ่ายแรก เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดในปรากฏการณ์การเชื่อมโยงทั้ง direct และ indirect outputs เข้ากับ inputs

3. กระบวนการเลียนแบบ (The Emulative Process) เกิดขึ้นเมื่อ inputs ไม่ใช่เป็นเพียงการตอบสนองต่อ outputs นั้นด้วย เป็นการตอบสนองต่อผลกระทบของ “การแพร่กระจาย” (diffusion) หรือ “การสาธิต”(demonstration) ซึ่งกิจกรรมการเมืองในประเทศหนึ่งรับรู้ และเลียนแบบกิจกรรมการเมืองให้ทันสมัย (political modernization) ความต้องการที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ถือว่าเป็นการเชื่อมโยงเฉพาะ indirect outputs กับ indirect inputs เท่านั้น¹⁹

หน่วยการเมืองหนึ่งสามารถแบ่งส่วนประกอบได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ คือ

1. ตัวแสดง (actors)
2. ทักษะคติ (attitudes)
3. สถาบัน (Institutions)
4. กระบวนการ (Processes)

และสามารถแบ่งย่อยได้อีก ดังนี้

1. ตัวแสดง ได้แก่ ผู้บริหาร นักกฎหมาย ข้าราชการ ทหาร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผู้นำ
2. ทักษะคติ ได้แก่ อุดมการณ์ วัฒนธรรมทางการเมือง มติมหาชน
3. สถาบัน ได้แก่ สถาบันด้านบริหาร นิติบัญญัติ ระบบราชการ สถาบันทหาร การเลือกตั้ง ระบบพรรค ระบบการสื่อสาร สถาบันทางสังคม
4. กระบวนการ ได้แก่ สังคมประกิตและการสรรหาคนเข้าระบบ การแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ การรวบรวม

¹⁹ Ibid ., p. 46 .

ผลประโยชน์ การกำหนดนโยบาย การบริหารนโยบาย
บูรณาการ และการแบ่งแยก

ทั้ง 4 ส่วนนี้ ก่อให้เกิด outputs และ inputs กับสภาพแวดล้อมได้ 6 แบบ คือ

1. สภาพแวดล้อมประชิด (The Contiguous Environment) หมายถึง กลุ่มของหน่วยการเมืองที่มีพรมแดนทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่รายรอบหน่วยการเมืองนั้น
2. สภาพแวดล้อมภูมิภาค (The Regional Environment) หมายความว่าเช่นเดียวกับข้อ 1 แต่รวมไปถึงภูมิภาคหน่วยการเมืองนั้นตั้งอยู่ด้วย
3. สภาพแวดล้อมสงครามเย็น (The Cold War Environment) หมายถึงความสัมพันธ์หรือการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจรวมทั้งประเทศร่วมค่ายทั้ง 2 ค่าย เช่น การลดอาวุธ การให้ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ การสำรวจอวกาศ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม
4. สภาพแวดล้อมทางด้านเชื้อชาติ (The Racial Environment) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ
5. สภาพแวดล้อมทางด้านทรัพยากร (The Resource Environment) หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่สินค้าและบริการในโลกภายนอกของหน่วยการเมืองนั้นถูกสร้างผ่านกระบวนการ และนำมาใช้สินค้าเหล่านี้ หมายถึง ทรัพยากรที่ไม่ใช่มนุษย์ทุกประเภท ส่วนบริการหมายถึง ทรัพยากรมนุษย์
6. สภาพแวดล้อมทางด้านองค์การ (The Organizational Environment) หมายถึง องค์การระหว่างประเทศที่มีโครงสร้าง และบุคลากรต่างหากจากหน่วยการเมืองซึ่งสังกัดองค์กรนั้น เช่น สหประชาชาติ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ²⁰

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะได้ศึกษา วิเคราะห์ถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

บทที่ 1 : บทนำ

กล่าวถึงภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษา
สมมติฐาน และวิธีการที่ใช้ในการศึกษา แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการ
ศึกษา ขอบเขตของการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

²⁰ Ibid ., p. 49 .

บทที่ 2 : สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ขั้นตอน การเจรจา สาระสำคัญ ปัญหาในการจัดตั้ง รวมทั้งผลประโยชน์ที่ ประเทศสมาชิกจะได้รับ จากความร่วมมือนี้ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ ทางด้านเศรษฐกิจ และผลกระทบในเชิงลบต่อประเทศสมาชิกในกลุ่ม เช่นปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการลักลอบหลบหนีเข้าเมือง ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติดและสินค้าหนีภาษี และผลประโยชน์ต่อประเทศ สมาชิกในกลุ่ม

บทที่ 3 : การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน โดยอาศัยแนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) แนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Growth Triangle) และกฎว่าด้วยผลประโยชน์เปรียบเทียบ (Law of Comparative Advantage)

บทที่ 4 : นโยบายการส่งเสริมการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ในบริบทความสัมพันธ์ ระหว่างไทย-จีน ซึ่งจะกล่าวถึงนโยบายของทั้งฝ่ายไทย และจีน และการตอบสนองของเอกชนด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจของจีน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย - จีน การค้าระหว่างไทย - จีน การท่องเที่ยว การคมนาคม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

บทที่ 5 : บทสรุป ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

สรุปถึงสภาพความสัมพันธ์ และพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย-จีน ภายใต้ความร่วมมือในกรอบโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ปัญหา และอุปสรรค พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าเป็นหลักฐาน และเหตุผลที่สำคัญ สนับสนุนข้อสมมติฐาน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

1.7 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงที่มา และความสำคัญของความร่วมมือในกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้

2. เข้าใจถึงการดำเนินงานนโยบายต่างๆของไทยและจีนในความร่วมมือด้าน
สีเขียวเศรษฐกิจนี้

3. เข้าใจถึงพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนในบริบทของโครงการ
สีเขียวเศรษฐกิจ